

Vertaistukea, uraohjausta ja pedagogiikkaa – työelämäorientaation tukeminen korkeakoulutuksessa

Leena Penttinen
Kehittämispäällikkö

leena.penttinen@jyu.fi

Ohjauksen ja työelämätaitojen kehittäminen korkea-asteella
ESR-projekti 2008-2011

<http://www.peda.net/polku/ohty>

Työelämäorientaation tukeminen opintopolulla

- Työurien pidentäminen ja koulutusaikojen lyhentäminen?
- Yksilön hyvän elämän tukeminen?
- Työelämäorientaation tukeminen korkeakoulutuksessa palvelee yksittäisen opiskelijan hyvää elämää kokonaisvaltaisesti ja se voidaan nähdä laajempänä kysymyksenä kuin vain työmarkkinoita ja koulutuspolitiikkaa palvelevana koulutuksen kehittämisenä.

Kouluttautumista ja työuran suunnittelua epävarmuuden ajassa

- Epävarmuuden kaksitahoisuus: ulkoinen ja sisäinen epävarmuus
 - Työelämän muutosten tuoma rakenteiden epävarmuus
 - Identiteetin rakentamisen epävarmuus: entistä vaikeampaa määrittää, kuka minä olen
- Barnettin (2004) mukaan epävarmuuden hallinnan kehittämisessä ei ole kyse yksittäisten tietojen ja taitojen hankkimisesta vaan yksilöllisistä ominaisuuksista, joiden avulla yksilö voi **säilyttää toimintakykyisyytensä** epävarman tulevaisuuden suhteen.

Urasuunnittelun uudet orientaatiot

- Käsitteet persoonallisuuden ja työtehtävien yhteensovittamisesta ovat vaihtumassa puheeseen muutoksesta ja suhteista, siirtymävaiheista ja ura- ja elämänsuunnittelusta (Savickas 2005)
- Perinteisen uraohjauksen kysymyksen ”kuka minä olen” sijaan tarkastellaan sitä ”millainen haluan tulevaisuuteni olevan” (Campbell & Ungar 2004)
- Ohjaus nähdään toimintakompetenssien ja itseohjautuvuuden tukemisena (Wijers & Meijers 1996)
- Ohjauksellisesti työelämäorientaation tukeminen tulee nähdä kokonaisvaltaisena persoonallisen ja ammatillisen kasvun sekä toimintakykyisyyden tukemisena

Tulevan työuran pohdintoja opintopolulla

- Tuleva työura askarruttaa jo opintojen alkuvaiheessa (90 %, 1/3 paljon) ja lisääntyy opintojen edetessä (96 %, paljon 76 %)
 - Mikä pohdituttaa tulevassa koulutus- ja työurassa?
 - **Asiantuntijaidentiteetti:**
 - olenko oikealla alalla?
 - **Koulutuksen tuottamat kvalifikaatiot:**
 - Mihin työtehtäviin koulutukseni valmistaa?
 - Ovat koulutuksessa opitut asiat käyttökelpoisia työelämässä?
 - **Työllistyminen ja työmarkkinatilanne:**
 - Työllistynkö tällä koulutuksella?
- (Lairio, Penttinen & Penttilä 2007)

Vastausten etsiminen urakysymyksiin

- Uran rakennusteoria (Savickas 2005): urat eivät kehity itsestään vaan yksilöiden subjektiivisista valinnoista
- Yksilöltä vaaditaan aiempaa **aktiivisempaa** oman uran rakentamista, yksilön on peilattava itseään, omia merkityksiään, kokemuksiaan ja tulevaisuuden toiveitaan suhteessa sosiaaliseen ympäristöön
- Koulutuksen aikana esitetään urakysymyksiä ja etsitään niihin vastauksia: miten koulutuksessa tuetaan vastausten löytämistä urakysymyksiin?

Uramukautuvuus työelämäorientaatiota tukevana taitona

- Urasuunnittelussa vaaditaan yhä enemmän yksilön mukautumiskykyä hänen tehdessään valintojaan elämänkulun siirtymissä ja suhteessa sosiaaliseen ympäristöön (Savickas 2005)
- **Uramukautuvuuden** elementtejä (Career Adaptability):
 - Tulevasta työstä **tietoiseksi** tulemista
 - Oman ammatillisen tulevaisuuden **kontrollin lisäämistä**
 - **Uteliaisuutta** tulevaisuuden näkymien ja itsensä tutkimisessa
 - **Luottamuksen voimistamista** tavoitteiden asettamisessa
- Koulutuksessa tärkeitä tukea **opiskelijan omaa toimintakykyä ja elämänhallintaa, jotka luovat yksilöllisiä valmiuksia urasuunnitteluun**

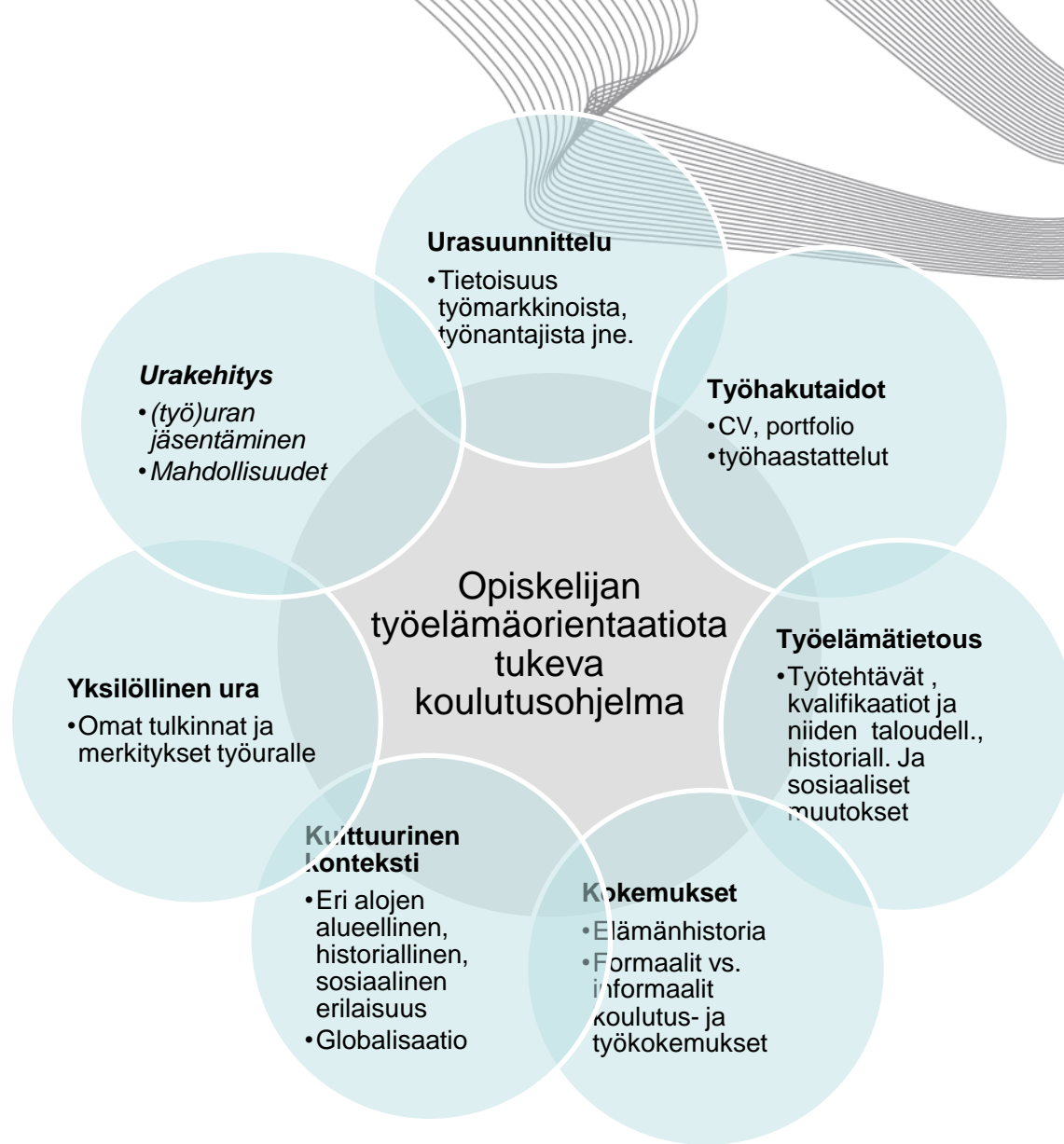
Koulutuksen ja työelämän vastaavuudesta

- Työnantajien odotusten ja koulutuksen ristiriidat?
- Koulutuksen ei koeta tuottavan kovinkaan hyvin työelämätaitoja (Kivinen ym. 2002;)
- Taidot opitaan vasta työelämässä? (Tynjälä ym. 2004)
- Pedagoginen haaste koulutukselle

- Työelämään liittyvät odotukset epämääräisiä eikä opiskelijoilla välttämättä strategioita suunnitella omaa työuraansa ja tulevaisuuttaan (Buchman 1998)
- Pedagogisena haasteena se, miten koulutuksen aikana vahvistetaan opiskelijoiden työ- ja elämänuransuunnittelua työelämävalmiuksien kehittämisen ohella

Työelämäorientoitumista koulutukseen

- ”Yhtä tärkeitä kuin on valmistaa opiskelijoita työmarkkinoille erilaisiin työtehtäviin, on antaa heille valmiuksia ymmärtää, mitä ”työura” merkitsee heille itselleen ja millainen on heidän tulevaisuutensa osana yhteiskuntaa.”
- (Ura)ohjauksen (careers education) tavoitteena on kehittää ymmärrystä työuran merkityksestä omassa ja muiden elämässä erilaisissa yhteiskunnissa ja kulttuureissa: tämä tarkoittaa yksilöllisen urakäsityksen luomista ja sellaisten taitojen, tietojen ja kokemusten hankkimista, jotka vastaavat yksilön omia tavoitteita sekä koulutuksen jälkeisen työelämän odotuksia.
- Tähän liittyy laajasti erilaisia työuraan liittyviä tekijöitä, joita voidaan koulutuksen avulla vahvistaa
(Horn 2009)

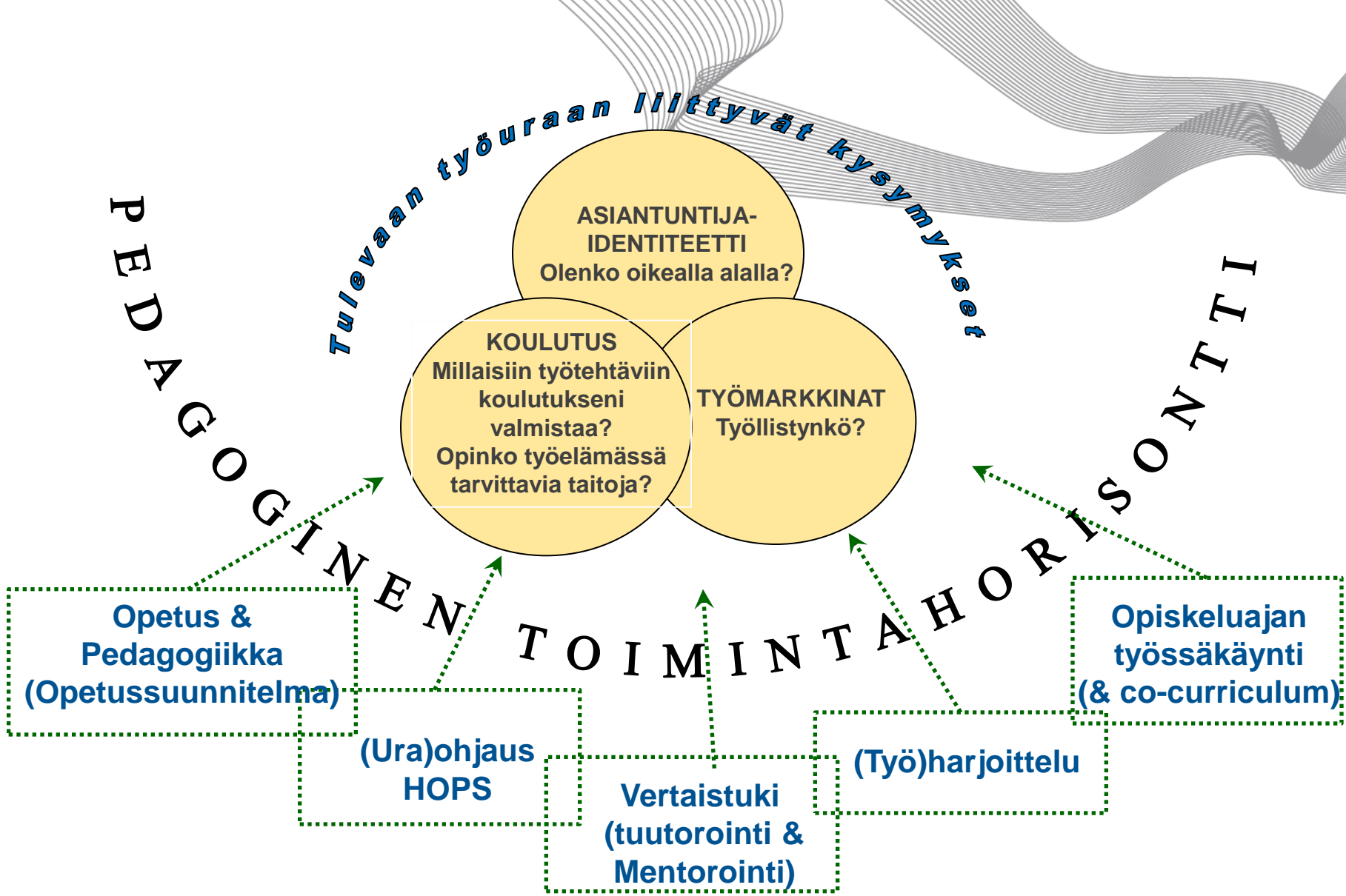
Kuvio 1. Työelämäorientaatiota tukevan koulutusohjelman elementtejä (mukaellen Hornia (2009) ”Career-informed degree programmes”)

Koulutuksen siirtymiä kohti työelämää

- Työelämään siirtymisen vaiheet ja merkittävät (seuraamukselliset) siirtymät (Beach 2003)
- Kehityksellinen muutos tapahtuu, kun
 - Kokemus tuottaa uutta tietoa ja tietäminen laajenee
 - Identiteettiä rakennetaan asemoimalla itseä uudella tavalla yhteiskunnassa ja sosiaalisessa yhteisössä
- yksilön ja sosiaalisen toiminnan välisen suhteen muutokset **koulutuksen aikana** ja siirryttäessä työelämään
- Siirtymien **tietoinen reflektointi**, jolloin niistä voi tulla merkittäviä seuraamuksellisia siirtymiä

Työ- ja koulutusuran valintojen toimintahorisontti

- Työuraan liittyvät valinnat, toiminta ja päätöksenteko sijoittuvat tiettyyn toimintahorisonttiin, joka kuvaa yksilön suhdetta sosiaalisiin ja kulttuurisiin tekijöihin.
- Toimintahorisontti pitää sisällään yksilön näkemykset itsestään ja ympäröivästä maailmasta
- Mukana yksilölliset taipumukset sekä työmarkkinoiden (ja koulutuksen) mahdollisuusrakenteet (työllisyys, työelämä, sosiaaliluokka jne) (Hodkinson & Sparkes 1997)
- Toimintahorisontti voi sekä laajentaa että rajoittaa yksilön näkemyksiä omista mahdollisuuksistaan
- Koulutuksen voidaan ajatella muodostavan **pedagogisen toimintahorisontin**, jossa opettajat ja ohjaajat erilaisilla pedagogisilla ratkaisuilla voivat tukea opiskelijoita laajentamaan omaa toimintahorisonttiaan.

Kuvio 2. Työelämäorientaation tukemisen pedagoginen toimintahorisontti

Ohjauksellista pedagogiikkaa

- Osaamisperustainen opetussuunnitelmatyö ja työelämävalmiuksien tukeminen yksittäisillä kursseilla
- Akateemiset työelämävalmiudet: miten ne tehdään näkyväksi opiskelijalle?
- Integratiivinen pedagogiikka ym. pedagogiset mallit (esim. Tynjälä 2007)
- Opiskeluun liittyvät harjoittelut: erilaiset työharjoittelumallit, harjoitteluun liittyviä reflektointi
- Työssä oppimisen kehittäminen korkeakoulutuksessa?
- **Ohjauksellinen orientaatio** pedagogiikkaan: miten erilaisilla pedagogisilla ratkaisuilla voidaan vahvistaa tietoisuutta opituista taidoista ja valmiuksista, oman asiantuntijuuden jäsentämistä jne.?

Vertaistuen hyödyntäminen

- Sosiaalisen tuen ja opiskelukavereiden merkitys opintopolulle kiinnittymisessä ja akateemisessa integroitumisessa (Wilcox ym. 2005)
- Informaali tuki voi myös vahvistaa negatiivisia käsityksiä omasta alasta ja alan työllisyysnäkömistä (Buchman 1998)
- Miten hyödyntää vertaistukea myönteisenä voimavarana oman alan asiantuntijaidentiteetin vahvistamisessa sekä opiskelu- ja asiantuntijayhteisöön sosiaalistumisessa?
- Ryhmäohjauksen kehittäminen henkilökohtaisen hops:n ja uraohjauksen rinnalle?
- Opiskelijatuutoroinnin ja opettajatuutoreiden yhteistyön kehittäminen?
- Mentorointimallien kehittäminen koulutuksen sisällä ja työelämän kanssa?

(Ura)ohjauksen kehittäminen

- Hops-ohjauksen kehittäminen opintojen suunnittelusta (elämän)urasuunnitteluun, hopsien ja portfolioiden kehittäminen
- Opiskeluajan työssäkäynti hyödyntäminen urasuunnittelussa, portfolioissa ym.
- Co-curriculum-ajattelu:
 - Miten opinnoissa (opetuksessa) voidaan hyödyntää vapaa-ajan kansalaisaktiivisuutta, yhdistys- ja vapaaehtoistoimintaa, harrastuneisuutta jne.?
 - Miten tukea opiskelijaa yksilönä näkemään harrastusten ja muiden aktiviteettien merkitys työ- ja elämänuransa suunnittelussa?
- Opintojen ohjauksesta ja uraohjauksesta holistiseen elämänuran suunnittelun tukemiseen?

Koulutuksen työelämäohjauksen kehittäminen

- Opintojen ohjauksesta myös työelämäorientaation ja –valmiuksien tukemiseen: ohjauksellisesti keskeistä opiskelijan hyvän elämän edistämisessä
- Koulutusohjelman/yksikön työelämäyhteyksien toimintasuunnitelma (työelämäorientaation tukemisen pedagogisen toimintahorisontin jäsentäminen)
- Työjako ja toimenpiteet näkyväksi opintopolun eri vaiheissa
 - Henkilökunnalle
 - Opiskelijoille
 - Yhteistyökumppaneille
- Opiskelijan kokonaisvaltainen tukeminen yhteiskunnan jäseneksi ja monipuoliseksi asiantuntijaksi edellyttää myös koulutuksen työelämäyhteyksien kokonaisvaltaista jäsenystä toimintaperiaatteiden, työnjaon, tehtäväkuvien ja toimintojen jatkumon kokonaisuutena

Lähteet

- Barnett R. 2004. Learning for and unknown future. *Higher Education Research & Development* 23 (3) 247-260.
- Beach, K. 2003. Consequential transitions: A developmental view of knowledge propagation through social organizations. Teoksessa: T. Tuomi-Gröhn & Y. Engeström (toim.) *Between school and work: New perspectives on transfer and boundary crossing*.
- Buckman, L. 1998. 'Perhaps we're thinking there isn't career out there for us': A study of undergraduates' attitudes to their future prospects. *British Journal of Guidance and Counselling* 26, 417-434.
- Campbell, C. & Ungar M. 2004. Constructing a life that works: Part 1, Blending postmodern family therapy and career counseling. *The Career Development Quarterly* 53, 16-27.
- Hodkinson & Sparkes 1997. Careership: a sociological theory of career decision making. *British Journal of Sociology of Education*, 18 (1), 29–44.
- Horn, J. 2009. Careers education and career-informed degree programmes in higher education. Osoitteessa: <http://www.reading.ac.uk/ccms/research/ccms-publications.aspx>
- Lairio, M., Penttinen, L. & Penttilä, M. 2007. Akateeminen urasuunnittelu ja työelämään siirtyminen. Teoksessa M. Lairio & M. Penttilä (toim.) *Opiskelijalähtöinen ohjaus yliopistossa*. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.
- Savickas, M.L. 2005. The Theory and Practice of Career Construction. Teoksessa: S.D. Brown ja R.W.Lent (toim.) *Career Development and Counseling. Putting Theory and Research to Work*.
- Tynjälä, P. 2007. Integratiivinen pedagogiikka opetuksen kehittämisessä. Teoksessa H. Kotila, A. Mutanen & M.V. Volanen (toim.) *Taidon tieto*. Helsinki: Edita, 11-36.
- Tynjälä, P., Slotte, V., Nieminen, J., Lonka, K., & Olkinuora, E. 2004. Yliopistosta valmistuneet työelämässä. Teoksessa: P.Tynjälä, J. Välimaa & M. Murtonen (toim.) *Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä*. Jyväskylä: PS-Kustannus. 91–108.
- Wijers, G. A. & Meijers, F. 1996. Careers guidance in the knowledge society. *British Journal of Guidance and Counselling*, 24, 185-198.
- Wilcox, P., Winn, S. & Fyvie-Gauld, M. 2005. 'It was nothing to do with the university, it was just the people': the role of social support in the first-year experience of higher education. *Studies in Higher Education* 30 (6), 707-722.